

REDACTIA:

ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurs, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Dela ordinea zilei.

Interesul obștesc peste tot se îndreptează mai ales asupra evenimentelor zilei, cari trec furtunoase și pasionante peste noi și, tocmai pentru acest motiv, au darul de a preocupă, de a interesa, incomparabil mai mult, decât acele fenomene sociale de mare interes, pe cari se clădește viitorul neamurilor.

Sunt probleme de literatură, mai exact, de cultură a poporului, cari pregătesc pe ori ce neam, ori ce țară, omenirea întreagă, o pregătesc și influențează cu mult mai profund, decât alte motive bombastice și o lămuresc asupra dezvoltării succesive a omenirii. Și cu cât partea culturală, momentul cultural va fi mai bine îngrijit, în dezvoltarea unui neam, cu atât »mai ales« va fi și »mare« acel neam, între altele, căci nu pînțele de scăpărare — ca de ex. luptele și biruințele lui Napoleon cel Mare — ci dezvoltarea lentă, treptată și firească, în direcția perfecționării sufletești a omului, duce la împlinirea misiunii pământești și la mângăere și mântuire.

Dar pripeala în a trăi, este caracteristica generală a timpului nostru; notă, care se potrivește atât cărturarilor cât și analfabeților, — de unde și urmează, că este puțin interesul pentru lucruri cu temei, cu chiag pentru înaintare.

În consecință, puțini sunt aceia, cari înțeleg rostul lucrurilor puțin-vremelnice. Mulți sunt aceia, cari se aprind și ard ca paiul, în fața unor apariții ale momentului; iar puținii sunt cei ce înțeleg acele apariții, cari oglindesc o temelie trainică, cari sunt rezultatele pozitive ale unei munci reale, împlinite fără zgomot, fără foc bengal, ci de puținii *aleși*, aleși de a duce sarcina și jugul prezentului, în credința rodirii ogorului înaintării neamului, în vremea ce va să vie...

Avem bunăoară »Asociațiunea pentru cultura poporului român«, cu centrul în Sibiu.

După obiceiurile și întocmirea sa, această societate, merită să slugească literatura română și — mai ales în condițiile de viață ale poporului nostru — »cultura poporului român«, a avut o frumoasă serbare, și mai ales de bun folos pentru viața noastră socială, în totdeauna și ori

unde s'ar țineă, la adunarea anuală din Bistrița, căreia s'au prezentat — cum și întregului public românesc — Rapoartele activității »Asociațiunii«.

Acele rapoarte ne dau o vie lumină, atât asupra »rezultatelor pozitive« — cum o ziserăm — »ale unei munci reale, împlinite fără zgomot, fără foc bengal«, de »puținii aleși«, dar totodată se învederează și spușele noastre: »Interesul obștesc... se îndreptează mai ales asupra evenimentelor zilei«, și că »este puțin interesul pentru lucruri cu temei, cu chiag, pentru înaintare«.

Să nu fie oare în chestia interesului pentru ceea ce e senzațional ori paradă, și un fel de slăbiciune, prea generalizată, la individualități? O slăbiciune ce se raportează la viața sentimentelor și educațiunea inimii? Ori și mai propriu zis individualitățile noastre, nu sunt oare cuprinse de vanitate pentru măririi deșarte, și de slăbiciunea sufletească de a parveni cu ori ce preț, de a se impune prin paradă, mulțimii puțin reflexive și totată de puțin subtile ca intelectualitate și capital sufletesc?

In partibus, sit venia — verbo!

Momentul psihologic general, »obștesc«, este de sigur, un rezultat al condițiilor culturale.

Nu se pot aștepta deci minuni — cum par a crede unii confrăți — acolo, unde are cătare parada, din obicinuință; unde nu este sprijin, din *insufletire pentru idei și idealuri*; unde abea după ani de vegetație administrativă a intrat duhul pribeag al jertfei, devotamentului și priceperii, acolo cel mult cu Solomon se poate răspunde: »Acum slobozește, stăpâne, în pace, pe robii tăi«.

În fața rezultatelor dobândite și în conziderarea situației noastre culturale, »Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român« este în ascendență. Și să nădăduim, că munca nu »oficioasă« ci din îndemnul puterii și sufletului conducătorilor tineri, scriitorilor și ostentitorilor pentru deslănțuirea sufletească a țărănimii noastre, să aducă din ce în ce mai mult contingent în tabăra culturală, — în cele mai multe părți stingheră, stingherită și uitată.

S. Secula.

Terminologia studiilor fizico-chemice.*)

De
Ioan Crișian.

(Dăm loc în coloanele „Bisericii și Școlii” acestui studiu, pentru motivele, că: a., el a fost elaborat, pe baza unei însărcinări oficioase; b., dovedește sârguință din partea autorului, căruia voim a-i dovedi considerațiunea noastră, pentru motivul că este un harnic învățator muncitor. — În cât privește însăși chestiunea „terminologiei studiilor fizico-chemice”, credem, că nu tocmai învățătorii noștri ar fi mai competenți a da soluții în chestii de limbă, când în România sunt literați, filologi și savanți europeni din toate ramurile științelor, — ba chiar și în școli, se pune cu mult mai mare pond pe studiul științelor zise exacte decât în patria noastră; pentru cari școli s'au și scris excelente manuale didactice. Redacțiunea.)

Veneratul nostru Consistor Diecezan încă în anul 1902 cu Nrii. 3757 și 4050 a decis, ca fiecare despărțământ protopopesc de sub jurisdicțiunea sa să se ocupe serios cu tema: „Cum s'ar putea ajunge la unificarea terminologiei și peste tot a limbei românești folosită în instrucțiunea școlilor noastre confesionale?”

După cât știu aceasta temă a fost Distribuită la timpul său tuturor despărțământelor noastre, — dar de satisfăcut numai puține au satisfăcut acestui angajament impus prin prezidele adunării noastre generale.

Nerezolvirea relativ definitivă a acestei soluțiuni — sigur își va fi având în celea din urmă și multe cauze neatârnoare de noi, dar nu mai puțin și de celea pendente de perseveranță și viața noastră.

Nu e însă aci nici locul — dar nici timpul a erua sau scruta după ele, căci eu am primo loco să satisfac deobligământului enunțat de conferința noastră, instrunită în adunarea precedentă și adevărată să mă ocup în marginile posibilității cu chestia terminologiei fizice și a chemiei, studii destinate spre deliberare — spețial tractului nostru.

Din întreagă munca mea însă îndeplinită aci pot să anticipez atâta, că a lua sub scalpelul criticii o terminologie ca și cea de față — nu e un lucru așa ușor, cum se vede a fi la aparență, căci omul trebuie să țină cont de o sumedenie de împrejurări și rezoane... reclamate de firea sau natura obiectului!

Aceasta constatare apoi, în parte ne dă să pricepem, că cam ce a fost pricina de chestia impusă cu terminologia studiilor nu s'a rezolvit de cătră toate despărțământele.

Intrând în meritul cauzei, ni se incumbă să facem, „a priori” unele constatări, menite a ușora rezolvirea și înțelegerea întrebării puse în perspectivă.

Ce este terminologia?

*) Operat lucrut din însărcinarea conferinței Inv. a Despărțământului protopopesc Chișineu.

Și ce trebuință se simte de ea chiar și în învățământul elementar?

Iată două întrebări la cari trebuie să răspundem în primul loc, deoarece toate celelalte vor emana singure din acestea.

Sub terminologie, în general avem să înțelegem complexitate terminilor tehnici ai unei științe sau arte.

De aci rezultă, că terminologia fizice și a chemiei are să îmbrățișeze toți terminii, toate națiunile și resp. cuvintele ce privesc mai deaproape acestea două ramuri de științe, — dar adaptarea și unificarea ei — în cazul de față, trebuie să se efectuiască cu deosebită atenție la instrucțiunea populară; și mai pre sus de toate cu deschilinită băgare de seamă la vorbirea sau limbajul românesc.

Terminologia ori cărei științe, prin urmare și a fizice și chemiei — se poate considera sau privi ca o haină, carea dacă e bine croită, bine aleasă — omului i-se șade bine cu ea.

Întocmai terminologia acestor discipline școlare are să îmbrace în termeni aleși și bine direși toate cunoștințele fizice și chemice — folositoare.

Lucru de sine înțeles, că dacă numirile, expresiunile și cuvintele din o știință sunt bizare și și confuze... nici împărțirea și cu atât mai puțin ținerea în memorie a cunoștințelor eventuale dobândite în sufletul nostru, vor fi de durată lungă, ba devenind în celea din urmă numai niște lucruri efemere!...

Iată motivul rațional — psihologia pentru care te impune și în instrucțiunea elementară; o terminologie acomodată și bine determinată.

Afară de aceasta, toate științele nizuiesc intracolo, ca să-și aibă terminologia lor proprie spre a face cât mai posibilă, accesibilă și compactă răspândirea de cunoștințe.

Și în fine numai știința cu terminologie bazată pe selecțiune sănătoasă își poate păstra independent caracterul sau timbrul său specific în concertul cel mare al științelor.

I.

Fizica.

Spre a putea face mai evident, că între ce sfere sau limite are să se învârtă terminologia acestei științe, cred că e de interes să-i dăm definiția convenită precum a releva și scopul pentru care fizica, ca studiu se propune în școala populară dar se înțelege numai între margini restrânse.

Fizica — în senz propriu — este știința care tratează despre fenomenele externe și cauzele lor, și despre legile existente între acestea.

Eminamente scopul pentru care se propune fizica în școala elementară este, ca să conducă pe elev la observarea cât mai clară a fenomenelor naturale, la eruarea cauzelor sau forțelor, cari dominează natura și la abstracțiunea legilor, după cari se întâmplă acelea fenomene, pentru că cu cât cunoaștem mai temeinic

legile naturii cu atât le putem exploata mai bine în folosul și interesul nostru.

Cam astfel a fost cuprins scopul acestui studiu de toți pedagogii mai însemnați ca Comenius, Francke, Rousseau, Basedow și alții.

Și cu toate că acest obiect nu a trecut prin așa multe faze ca de pildă limba maternă ori aritmetica, totuși în privința terminologiei nu a rămas mai în urmă!

După cari mici constatări, revenind la propria terminologie a studiului de față; mai întâi avem să ne întoarcem privirea asupra numelui noțiunii acestei științe: fizică, despre care și constatăm, că numirea sau cuvântul acesta e un neologism deja admis în limba noastră ca și mai toți terminii noștri de știință, reclamată fiind adoptarea lor, în lipsa echivalentului corespunzător de progresul cultural și cu deosebire din limba franceză și italiană, surori ale limbei noastre românești.

Tot așa s'au adoptat termeni și din limbile clasice.

E mai presus de ori ce îndoială, că terminologia unei științe e strâns legată și de ortoepia respectivei limbi și adecă de o pronunțare adecvată, potrivită cu firea limbei.

Va să zică nu e de ajuns ca să cunoașteți numai după nume cutare sau cutare termen și adecă cuvânt ei trebne să fie și stăpân pe el: să-l știți pronunța cum se cade românește.

Am trebuit să fac aceste reflexiuni, de oarece am întâlnit și atari manuale de fizică, în cari chiar cuvântul „fizică” a fost consecvent astfel tipărit încât accentuarea cădea nu pe silaba antepenultimă, cum exige pronunțarea corectă — ci pe cea penultimă, și adecă nu se zicea fizică*) ci fizică; nu se zicea corp... solid — ci corp solid; nu fluid — ci fluid..

Prin urmare, dacă și avem cuvinte, cari pot intra în cadrul terminologiei, nu e destul ca acelea numai să le avem, ci să le și pronunțăm și scriem cum se cere, cum exig regulile ortoepice și ortografice ale limbei noastre. Căci ce însemnează a pronunța corect?

A pronunța corect însemnează a emite cuvintele cu intenzitatea și totalitatea cerută de sensul fiecăruia, căci fiecare cuvânt are un accent propriu al său, care i-ar schimba semnificarea îndată ce ar fi alterat...

Cine operează cu alte mijloace și în mod contrar nu clădește, ci dărâmă și aceea ce este bun!

Aceasta ar fi o scădere ce lovește în terminologia acestui studiu.

În firul cercetării mele am mai dat și de alte greșeli cu mult mai mari decât celea de până aci și cari toate stângenesc, deroagă unei bune terminologii.

Atari greșeli sunt: unele expresiuni străine de firea limbei noastre și altele relativ la aplicarea sinonimelor.

„Amăsurat(!) experimentului arătat... deducem...” — am aflat într'un manual de fizică.

*) Eu am pus accentul grav, ca să pot face mai evidentă pronunțarea greșită.

În altul: „...Vaporii închiși... au o putere impunătoare...”

Sau: „Acela corp e constător... din mai multe părți.”

(Va urma)

Dela Jafa la Ierusalim. Călătorie de Dr. Badea Cireșeanu.

— Urmare —

4). *Țarina olarului.* Părintele Fotie mi-a arătat în apropiere, spre sub-de cetate, și „țarina olarului” pe un platou frumos, despre care cetim acestea în Evangelia lui Matei cap. 27 v. 2-8: „Și legându-l pe dânsul (pe Iisus), l-au dus și l-au dat domnului Pilat din Pont. Atunci văzând iuda, celce l'a vândut pe el, că s'a judecat spre moarte, căindu-se, a întors cei trei-zeci de arginți Arhierilor și bătrânilor, zicând: greșit-am de am vândut sânge nevinovat... și aruncând arginții în biserică, s'a dus de acolo, și mergând s'a spânzurat... și sfat făcând (Arhierii) au cumpărat cu ei (arginții) „țarina olarului” pentru îngroparea streinilor”. Pe locul unde era această țarină acum se află o mică biserică încungiurată cu zid. Părintele Fotie servise vr'o 4 ani la această casă a Domnului. Pe dealurile și valea pârăului Chidron, sunt sădite legume cari cresc în pietre arse de soare, fără ploae ori stropitură de apă; căci pârăul este uscat și numai iarna curge apă pe el.

5). *Mormântul profetului Zaharia și a lui Avesalom.* Obosiți de sușuri și de căldura zilei, căci era ora 2 după amiază, am luat drumul în sus prin pietrele pârăului și am venit de cealaltă parte, la mormântul profetului Zaharia, așăzat pe malul stâng al pârăului. Mormântul este făcut ca un mic templu cu învăliș pramidal. El este săpat în această formă într'o stâncă de piatră; dar întrânsul nu este nimic; reliquiele profetului sunt ridicate de mult de acolo. Șopârle, gușteri și tot felu de gănganii mișneau pela picioarele noastre. Aproape de acest mic monument, spre nord, se află și mormântul lui Avesalom, fiul răsvrătit al lui David. Și acest monument mic seamănă cu un templu cu colonne; el este săpat în piatră ca și mormântul profetului Corpul lui Avesalom nu se mai află aci încă din vechime. Câte războaie s'au întâmplat pe aceste dealuri, câte lupte și și jafuri dușmănoase au atins acest mormint, în care a dormit profetul și acela ce voea să răpească scaunul tatălui său David! Dar mâna omului dușmănos, nu lasă nici pe cei adormiți să se odihnească în pace; nici în mormânt nu este liniște; și aci se întind profanarea și iuțimea omului nelegiuit! Babiloneni, Perși, Egipteni și chiar oștile lui Alexandru cel Mare, nu se mulțumiră numai cu stricarea și jefuirea sfintei cetăți, dar întinseră lăcomia și prigonirea până la desvălirea mormintelor și căutară pretutindenea pradă și avuție.

Cum perde omul frumusețea sufletului, prin felurile fapte nepotrivite cu ființa sa aleasă! El se face mai rău de cât ori ce vietate fioroasă, când se întunecă mintea lui și când nu mai gândește la D-zeu! Setea de a se întinde marginele împărățiilor mari peste țările mai nevoiașe, a fost călăuză omului rău din vechime și până astăzi. Babilonenii și cei de o seamă cu dâșii, nu se mulțumiră cu avuțiile și strălucirea lor: ei își părăsiră toate cele ce aveau, și din depărtare veniră peste un popor mic și cu agoniseală și dărâmară Ierusalimul, luară vasele sfinte din templu, duseră pe Evrei în robie și prădară mormintele celor ce dormeau întrânsele.

Sfântul Ioan Chrisostom, cugetând asupra certelor omenești și a urmărilor ce răsăr dintr'însele, iată cum își arată mâhnirea sa: „Rădăcina tuturor relelor este lipsa de iubirea frățească. De-aci isvorește dușmănia, războiul, cearta, bănuiala, hula, uciderea și chiar deschiderea mormintelor... Până și marea nu este scutită de răutatea omenească; pirați își întind cursele și asupra vaselor ce se luptă cu undele mănioase ale apelor adânci și furtunoase. Omul pradă nu numai pe fratele său ce se află în viață, ci și pe cel adormit nu îl lasă în pace. El întinde mânele lui nelegiuite asupra mormintelor, le deschide, și nu îi lasă să doarmă nici pe aceia ce au scăpat de năcazurile acestei vieți¹⁾“.

6). *Mormintele evreești și turcești.* Mai la deal, spre răsărit de mormântul profetului Zaharia, am văzut sute de morminte vechi evreești. Cimitirul acesta, acum părăsit, nu este împrejmuț; iar mormintele se află cu culoare albă, după vechea datină mozaică, pentru ca ele să fie curate, și pe de altă parte ca trecătorii văzându-le de departe să le încungiure, ca nu cumva atingându-se de ele să se necurățească! Toate aceste formalități Evreii nu le fac numai din religiozitate nevinovată, ci mai ales ca să fie lăudați de oameni. Drept aceea Mântuitorul i-a muștrat cu aceste cuvinte aflate în Evangelia lui Matei cap. 23 v. 39—30: „Vai voaună, cărturarilor și fariseilor fățarnici, că zidiți mormintele proorocilor și înpodobiți gropile dreptilor, și ziceți: de am fi fost în zilele părinților noștri, nu am fi fost lor părtași întru sângele proorocilor“.

Mormintele Evreilor, în vechime, erau afară de cetăți, ori pe câmpii și dealuri; numai regii și profetii se înmormântau în cetăți. Regii dela David încoace, în mare parte fură îngropați în Sion. Ca morminte se alegeau mai ales vizuinele și peșterii firești ori scobite anume; iar acestea era de dorit să se afe în grădini, sau sub umbra arborilor câteodată și pe movile înalte.

(Va urma)

Din trecutul nostru cultural.

— Urmare. —

Formarea dialectelor și particularitățile lor. Centrul izvoririi neamului românesc — ori mai exact, punctul de pornire a romanizării elementelor din care aveă să se nască neamul nostru,

¹⁾ Sf. Ioan Chrisostom. Omilia 11 asupra epistolei către Romani.

a fost, între dreapta Dunării, acolo unde romanizarea a fost mai intență și mai veche, și în special malul Adriatic, deci, în Iliria. În același timp neîndoios, că elementul romanic s'a conservat și în stânga Dunării, și după veacul III, astfel, că împreună cu Iliria și Dacia Traiană a avut un rol însemnat, în conservarea populației romanizate, din care, ca obârșie națională, s'a format poporul românesc.

Și în Mesia și Panonia, peste tot în provinciile dela confluența râurilor Drava și Sava cu Dunărea și la Dunărea de jos, eră o viață romană, o cultură, și un comerț atât de intențe, încât n'au putut fi rupte, nimicite în mod brusc, prin nici un fel de mijloace. Chiar și locurile rămase goale de colonii retrași de Aurelian, le ocupau noi coloni, cari porneau cu grosul peste Dunăre, de câte ori năvălitorii porneau spre inima împărățiilor romane.¹⁾

Aci este înțelesul admigrării din Peninsula Balcanică în Dacia Traiană, lucru care s'a întâmplat ca o admigrare nu ca o migrație în locuri pustii de locuitori, și care a durat veacuri, întărind ce e drept elementul romanic din Dacia în multe privințe, dar totuși nu în așa măsură, și așa număr, ca printr'aceasta să putem ajunge în Dacia-Traiană forța de căpetenie, chiagul puternic în masse mari, al neamului românesc, — când poapoarele slavice s'au întărit, s'au făcut mai compacte în sudul Dunării; și aceasta nu în veacul XIII, sub presiunea unor motive fictive sau nehotărâte, istoricește necunoscute, (cum ar susține Sulzer ori Roesler) ci pentru că aceasta eră fluctuația populației romanice în spre bogata Dacia, [pe când năvălirile străine se opreau în preajma Constantinopolei, ca apoi să deă, de nu piereau aci, în'un asalt, peste Roma.

Asemănarea limbii române cu cea vegliotă²⁾ ne face a recunoaște elementele prime, ilirice, întretăsurate în limba latină, pentru a-i da forma primă, pe care a venit în urmă să o altereze cea slavonă, pentru a stabili forma definitivă, a limbei noastre românești.

După adaosul influenței slavone asupra limbei romanice-orientale, adică române, s'au format dialectele limbei române.

Dialectele limbei noastre românești sunt:

Dialectul *macedo-român*, care apare drept continuatorul direct al limbei române³⁾ formate în partea

¹⁾ Până târziu (veacul XVII și XVIII) au imigrat mai ales ca neguțători iscusiti, Macedo-români, în fosta Dacie-Traiană, porecliți „greci“, — ceea-ce însemnează negustori. Dintre aceștia fac parte și familiile Șaguna, Mocioni, Sina ș. a.

²⁾ Din insula Veglia, în fața Fiumei, jargon romanic (prima limbă ilirică romanizată ori latină orientală), acum dispărut (Dr. M. G. Bartoli: *Das Dalmatinische I. Ethnogr. Illyriens*).

³⁾ *Τόρνα, Τόρνα φάρτα* din Theophrue (*Chronographie. Rom. I. 397*). *Torna* nu e românește, ci în limba oficială a armatei bizantine și însemnează: „stai!“ *Fratre* e o formă vulgară latină și nu din el s'a format frate al nostru. Cele mai vechi urme de vorbă românești, sunt nume, aflate prin documente, începând cu veacul XI. D. es. Kokora (1052); Crez (Creț) 1135 [al Fejér VII. v. 102] etc.

sudică a Dunării; dialectul *daco-român* se prezintă ca rezultatul fuziunii unor elemente *m-r.* (macedo-române) cu cel din Dacia-Tr. încâtva deosebit de cel din sudul Dunării; *istro-r.* cum și *meglenitul* (sub diviziune dialectală din *m-r.*) au și astfel de particularități, cari dovedesc, că sunt transportate dela Dunăre, pe baza elementelor ce cuprind, din graiul *d-r* (daco-român).

Iată câteva dintre particularitățile¹⁾ principale, caracteristice ale dialectului *m-r.*: Sunetul *i* înaintea lui *m* și *n* nu se rostește; de ex. 'mparatu, 'ncălzescu. — *ă* se aude ca *â*: câmp, lână. — *n* și *l* deși muiate, nu s'au pierdut înaintea lui *i* iniie (vie), intenă (întăia), cuniu (cuiu), taliat (tăiat). — *c* și *g* înaintea lui *e* și *i* (influență grecească) s'a transformat în *ț* și *z*: d. es. ațel (acel) ajunzi (ajungi), fuzi. — *n* s'a păstrat la finea cuvântului, ca bunu; articolul în forma *lu*, ca omlu oamenli. ș. a.

În dialectul *ir.* găsim următoarele forme: Rotacismul, adică păstrarea lui *r* intervocalic, în loc de prefacerea lui în *n* sau *nr.* De ex. buru = bun, Dumerecă = Duminecă. — *o* nu s'a diftongat în *oa*, d. ex. cosa (coasă), forte, oie, ș. a. Optativul *raz veri*, în loc de aș veni.

Apropiat de forma *ir* e dialectul *meglenit*, care are înclinarea de a se perde în *mr.*, pe când *istrieanul* dispăre cu elementul românesc ce apune, în Peninsula *istrieană*, sub isbiturile valului sud-slav, care a înghițit și dialectul *vegljoto-dalmatin* sau *vetero-romanic*, chiag al limbii noastre și italiene îndeosebi.

După o viață comună, dela origine, încep a se deosebi aceste dialecte și se separă definitiv unele de altele, între veacurile X și XIII. În decursul veacurilor următoare ale evului mediu peste tot, s'au petrecut multe modificări în cele două dialecte principale (*mr.* și *dr.*) din cauza nestabilității condițiilor politice, migrărilor și transplantărilor de grupe, de popoare din Orientul mării sbuciumat sub jugul turcesc.

CRONICA.

Vizitațiune canonică. După vizitațiunile canonice făcute în părțile bănățene, aradane ale diecezei noastre, P. S. Sa D-I Episcop diecezan, neobosit în sublima Sa misiune canonică, pe care o îndeplinește cu înțelegere, viu interes și dragoste pentru poporul credincios, a plecat Vineri, de astă dată pentru a doua oră, în părțile Bihorului, pentru a face vizitațiune canonică în Oradea-mare, Beiuș și pentru a sfinți noua biserică din Pocioveliste, satul de naștere al P. S. Sale, biserică ridicată cu cheltuiala P. S. Sale, din pietate pentru locul său natal, din dragoste pentru poporul din mijlocul căruia a eșit, — spre mărirea lui D-zeu. P. S. Sa e însoțit de protosincelul P. G. R. Clorogariu, P. On. protopi P. Givulescu, M. Lăcuța diaconii Dr. I. I. Suciu, și Dr. T. Botiș.

† Ioan Papiu. Venerabilul protoprezviter al tractului Sibiu, Ioan Papiu, membru în direct. „Albinei“,

¹⁾ Dr. I. G. Sbierea: Contribuiri pentru o istorie a Românilor... 1906.

fost membru al comitetului central al „Asociațiunei“ etc. a decedat Luni 7 Oct. sara la orele 7, în Deva, în etate de 74 ani. Trista știre a fost primită cu adâncă întristare și credem, că pretutindenea unde a fost cunoscut venerabilul decedat. În mormântarea i-s'a făcut Mercuri la orele 3 în Deva. Credincioșii din văduvitul tract au fost avizați despre acest fapt trist prin un circular, în care se dispune, că în Dum. proximală la sfânta liturgie să se cetească ectenia dela morți, în toate bisericile, pentru odihna sufletului blând al răposatului în Domnul. Odihnească în pace acolo, unde toții dreptii se odihnesc!

Neerolog. Vasilie Crașovan, preot gr. or. rom. din comuna Babșa, a răposat în Domnul azi, în 4 Oct. n., la 6 ore seara. În mormântarea s'a celebrat Dum., în 6 Octomvre la 1/2 10 a. m.

Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată!

Credință cu fapte bune. Cuvintele Apostolului aflând loc bun în inimile credincioșilor, a adus roade frumoase prin manifestarea credinței lor adevărate în estern făcând următoarele dăruiri pe seama sfintei noastre Biserici, anume: D-na Aurelia Körösladányi preoteasă, uo acoperemânt mare pe Proscomidie, brodat frumos și estetic apoi a colectat suma de 80 coroane pentru un clopot mare, ce se cumpără la sfânta noastră Biserică. Mihaiu Horga și soția Floare, văd. Marișca Prundan, câte un rând de odăjdii colorate. Toader Stan și soția Stana împreună cu Andreș Horga și soția Marișca un policandru mare. Zinovie Prundan și soția Marița un prapore negru. Todor Lădari, un stâlp pentu morți, Ana Prundan Brândușe Staș și văd. Ana Horga, stihare la băeți, mai mulți credincioși diferite icoane sfintei și ștergări frumos țesute. Pascu Popovici prin colectă: 10 cor. Ca bunul D-zeu să primească acest prinos umilit al credincioșilor nostri evlavioși drept arvună sufletească și să-i învrednicească împreună cu familiile lor da viață îndelungată spre folosul neamului și al bisericii. Primească marinimosii credincioși și pre această cale mulțămita noastră, Nadăș. Pentru comitetul parohial: Ioan Körösladányi preot ortodox.

Gimnaziul din Caransebeș. La gimnaziul nou înființat din Caransebeș, prelegerile s'au început. Sunt 151 elevi înscriși pe clasa primă, dintre cari 100 sunt așezați în internatul comunității de avere fiind fii de grănițeri. Sunt împărțiți în trei clase paralele. Limba română li-se propune în 6 ore pe săptămână, prin profesorul Dr. Elie Minea dela pedagogiul gr. ort. rom.

Fidanțare. Zelosul nostru referent școlar și ases. al Conzistorului diecezan din Arad dl Dr. George Ciuhandu, fidanțându-se cu geutila d-șoară directoarea școlii civile diecezane din Arad Octavia P. Deseanu, fiica fericitului avocat-șec conzistorial Ioan P. Deseanu, ca rescumpărare a anunțurilor de fidanțare a pus la dispozițiunea noastră suma de 10 cor. ca dar pentru elevă cea mai bună din școală. Actul fidanțării (logod.)

cu ocaziunea vizitațiunii canonice în Mândruloc la 8/21 Sept. a. c. s'a săvârșit prin însuși P. S. Domn Episcop Ioan I. Papp, în casa distinsului paroh Iancu Ștefănuț cumnatul D-șoarei Desean. Impărtășind bine alesei părechi urările noastre de felicitare, exprimăm tot odată mulțămită pentru frumosul dar pus pe altarul școlii. *Iosif Moldovan* director școlar în Arad.

Schiopțiionul nostru. „Asociațiunea națională aradană” a cumpărat un schiopțiion, pentru propagarea cunoștințelor de folos, lămurite prin arta fototipică, între țărani nostri. Dl. Dr. I. Radu, profesor în Brad, un harnic prelegător cu schiopțiionul, în părțile ză-rândene, a binevoit a introduce în cunoștința mănuirii aparatului din cestiune, pe câți-vă intelectuali din Arad, cari vor țineă prelegeri pela sate.

Hotăriri prețioase. Comitetul parohial gr. ort. rom. din Apateu (comitatul Bihor) în luna lui August 4, închiderea crășmei în zi de Duminecă și sărbători, adecis făcând rugare cătră reprezentanția comunală pentru a aduce decisi și ei pentru închiderea crășmei. Comitetul comunal în ședința extraordinară ținută la 18 Sept. (1 Oct.) a. c. a pertractat rugarea comitetului bisericesc, și aflând justă cererea, a adus decisi de închiderea crășmei în zi de Duminecă și sărbători — făcând tot odată un statut și decisi care va fi înaintat forurilor competente pentru aprobare. Tot cu această ocaziune s'a decisi mutarea crășmei în alt loc, de oarece nu corespunde depărtării prescrise dela edificiile publice, de 120 m. statorit de legea din 1899 XXV, precum și înființarea unui consorțiu. Toate au fost primite cu însuflețire. Aceasta veste bună, vă o comunic pentru a luă act în prețuiul ziar „Biserica și Școala” ca semn de înaintare a poporului. *Apateul-român*, 19 Sept. (2 Oct.) 1907. Cu deosebită stimă: *Ștefan Făt*, paroh.

Expoziție de copii se ține în ziua de 13 Oct. de „Reuniunea de agricultură din comitatul Sibiiului” în comuna Glimbav. Asemenea expoziții încuragiază și promovează buna și igienica îngrijire a copiilor. Se dau și premii.

Himen. Dimitrie și Sabina Tătar cum și Iuliu Triff au onoare a vă face cunoscut căsătoria ficei lor Aurelia cu Domnul resp. fiul său Ioan Triff absolvent de teologie. Celebrarea religioasă a cununiei lor, va avea loc Duminecă, în 13 Octomvrie a. c. st. n. la orele 12 a. m., în biserica ort. rom. din Sudriaș-Jupani.

Căsnicie nouă. Nicolae Ștefu și soția cu Văd. Maria Bodea invită la cununia fiilor lor Ștefan și Emilia ce se va țineă Sâmbătă în 12 Octomvrie 1907 st. n. după amiază la 4 ore — în biserica catedrală din loc.

Sincere felicitări, tinerei perechi!

A apărut!

În tipografia noastră diecezană au apărut și s'a află de vânzare următoarele cărți școlare:

Curs practice de Limba maghiară pentru clasele I, II și III ale școlii primare de Iuliu Vuia ediția III-a îndreptată prețul 50 fileri.

Curs practice de Istoria Ungariei pentru școlile populare de Iuliu Vuia ediția II-a îndreptată prețul unui exemplar 40 fileri

Curs practice de Aritmetică pentru clasele 2, 3 și 4 ale școlii primare de Iuliu Vuia ediția II-a îndreptată prețul unui exemplar 60 fileri.

Cronică bibliografică.

Cantorul bisericesc sau cuprinsul vecerniei, utreniei și liturgiei pe opt glasuri, împreună cu rânduiala serviciului tuturor sărbătorilor de peste întreg anul și a tipicului bisericesc, aranjat de învățătorul *Georg. Bujigan*. Tipărit prima oară cu concesiunea Ven. Cosist. Diecezan al Caransebeșului No 3423 bis. ex. 1905, în zilele I. P. S. D-lui Episcop Nicolae Popea al Caransebeșului și al gloriosului împărat rege Francis Iosif I. Prețul broșat 10 cor. legat în pânză 12 cor. Pentru România și străinătate 12 cor. br. 14 cor. leg. Ed. În Tipografia G. Nichin Arad. Format 4° mare, tipar roșu și negru pe 2 coloane. Pagini de text al cărți însași 444. Hârtie, învelitoare, litere, frumoase. Se recomanda institutelor ped. teol. și bisericanilor. Ediție de lux, în preț de 16 cor. se află la autor, în Deliblat.

„*Lucașfărul*” Nr 18 cu următorul Sumar: O-tavian Goga, Sonet (poezie). I. L. Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Mihail Sadoveanu, Ispita I. U. Soricu. Cornică rimată (poezie). I. Borcia, Ifigenia în Taurida de Goethe. Act. A. sfârșit. A. Lupeanu, Un sfârșit (schită). Elena Farago, Amintirea (poezie). D. Nanu, Sentințe (poezie). D. Nanu, Pegas (poezie). Vasile Albu, O noapte de vară (poezie). Zoe Gârbea, Expoziția de artă din Veneția (1907). Cronică: „Asociațiunea”. Adevăr. Știri. Ilustrațiunea: Bogdan Petriceicu-Hasdeu. Port din Corbu. Familia învățătorului din Corbu. Port din comuna Corbu. Familia primarului din Corbu Interior de casă din Pianul de sus.

Concurse.

* Pentru îndeplinirea definilivă paroniei ort. rom. din **Bătuța**, pprezviteratul Radnei, prin aceasta s'a publică concurs, cu termin de reburgere de **30 zile**, dela prima publicare în organul oficios diecezan.

Dotățiunea parohului va fi: 1. O sesiune parohială, jumătate la șes; jumătate la deal. Din pământul dela deal jumătate e arător, jumătate pășune. 2. Stolele hotărâta prin învâiala reciprocă dintre repositul prot și poporeni, la anul 1891—3. Întregirea dotățiunii preoțești din vistieria statului, după evalueațiune alesului.

Parohial e de **cl. II.**

Recurenții s'a și susțearnă recursele, ajustate cu documentele prescrise și adresate comitelului parohial din Bătuța, F. On. Oficiu pprezviteral în M. Radna, având a se prezetă în vre-o Duminecă ori sărbătoare cu observarea strică a § lui 20 din Reg. pentru parochii în sf. Biserică din Bătuța spre a și aretă desteritatea în cele rituale și oratorie.

Bătuța, la 16/29 Sept. 1907.

Comitetul parohial.

În conțălegere cu: *Procopiu Givulescu*, pprezviter.

În urma ordinului Conzist ven. Nr. 5360—1907 pentru îndeplinirea parohiei vacante de **cl. III.** din **Magulicea** protopopiatul Halmajului, devenită în vacanță prin moartea fontului paroh Laurent Iuga,

prin aceste se escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia, oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. pământ parohial 10 jugh. și 350 □ arător și fânaț, de după care contribuția are să o solvească preotul. 2. Stolele îndatinat care după calcul mediu fac 113 cor. 3. Întregirea dotației dela stat conform ervalificațiunei alesului (care de prezent la cei fără 8 clase face anual 778 cor. 60. fil.). 4. De locuință va avea să se îngrijască alesul pe spesele sale. Se observează că văduva pretească conform § 12 din „Regulament“ va beneficia un. an întreg 1/2 din venitele parohiale.

Doritorii de a ocupa acest post sunt poftiți să-și înainteze recursele lor ajustate conf. § 18 și 19 din „Regulament“ și adresate comitetului paroh. din Magulicea la oficial pprezv. al Halmajului (Nagy-halmagy) în termenul susindicat.

Recurenții sunt avizați ca conform §-lui 20 din „Regulam“. pentru parohii să se prezinte vre-o Duminecă ori sârbătoare în Sf. Biserică din Magulicea spre a-și arăta dexteritatea în oratorie și cele rituale făcându-se astfel cunoscuți poporului.

Magulicea 1/15 Sept. 1007.

Petru Sirca

George Octișor

adm. p. preș. com.

not. com. par.

În conțelegere cu: *Cornel Lazar* protoprezv.

—□—

1—3

În urma ord. Ven. Conz. din 30 Iulie 1907 Nr. 1832/B. pentru deplinirea parohiei vacante de **cl. III** din **Satulbarba** protopopiatul Orăzii mari, se escrie concurs cu termen de alegere pe **22 Oct. (4 Nov)** 1907.

Emolumentele sunt: 1) Pământ arător și livadă 24 jugh. catastrale. 2) dela 65 nre de case câte una vică de bucate ori 2 cor. bani. 3) Două orgii de lemne. 4) Stolele îndatinat și anume: dela înmormântare mare 6—10 cor., dela înmormântare mică 2. cor.; dela maslu 2 cor.; liturgie privată 1 cor., feștanie 60 fil, botez 80 fil, cununie 4 cor. — Pomenirea morților în postul mare 1 cor. — 5) Dreptul de pășunat pentru 10 vite. Întregirea stabilită din partea înaltului guvern care face 370 cor. 27 fil. pentru preoți fără opt clase și 1170 cor 27 fil. pentru preoți cu opt clase.

Deoarece casa parohială nu este, până ce se va zidi aceasta, alesul va locui în casă cu chirie pe spesele comunei bisericesti.

Contribuțiunea erarială după pământul parohial o va solvi preotul alegând.

Doritorii de a ocupa aceasta parohie au să-și înainteze recursurile lor instruite conform dispozițiilor din Regulament pentru parohii subsemnatului până în 20 Oct. (2 Noemvre) a. c. având până la alegere a. c. prezentă în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserica din Satulbarbă spre a-și arăta dexteritatea în cele rituale.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Toma Pacala* p. protopop.

—□—

2—3

Conform ordinațiunii Ven. Consistor de datul 30 Iulie 1907 Nr. 1832 B., pentru îndeplinirea parohiei vacante de **cl. III-a** din **Stracoș** protoprezviteratul Orăzii-mari, se escrie concurs cu termen de alegere pe **26 Oct. (8 Nov.)** 1907.

Emolumentele sunt: 1. Casa parohială; 2. Folosirea alor 3 jug. catastrale pământ arător prețuit în 80 cor.; 3. Dela 75 n-ri de case câte 1 măsură cucuruz sfârmat ori câte 2 cor. 4. Venitele stolare și anume: dela botez 40 fil.; dela înmormântări până la

7 ani 2 cor., dela înmormântări dela 7 ani în sus 6—10 cor., dela cununii 4 cor.; 5 Întregirea dela stat 590 cor. 08 fil., (1390 cor. 08 fil.)

Contribuțiunea după pământ o va solvi preotul alegând.

Doritorii de a ocupa această parohie au să-și înainteze recursele lor instruite conform dispozițiilor din Regulamentul pentru parohii, subsemnatului până în 22 Oct. (4 Nov.) a. c., având până la alegere a se prezentă în vre-o Duminecă ori sârbătoare în biserica din Stracoș spre a-și arăta dexteritatea în cele rituale.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Toma Pacala* protopop.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea stațiunei învățătoresți din **Voivozi** devenită vacantă prin strămutare se escrie concurs cu termen de alegere pe **21 Oct. (3 Nov.)** 1907.

Emolumentele sunt: 1) În bani gata 132 cor. 80 fil.; 2) Pământul învățătoresc-cantorale 2 holde 186 □ prețuit în 40 cor.; 3) Dela 83 n-re de case câte una măsură bucate în boabe à 2 cor. 50 fil.: 207 cor. 50 fil.; Afară de aceste cortel și stolele cantonale dela funcțiunile obveninde. Comuna bisericescă se deobligă numai la solvirea sumelor mai sus espuse. Întregirea până la minimalul prescriș de lege se va acoperi prin ajutorul ce se va acoperi prin ajutorul ce se va cere dela stat. Alesul va avea să provadă cantoratul și să conducă școala de repetițiune fără altă remunerațiune.

Recursele ajustate conform §-ului 6 din Reg. și adresate com. paroh. din Voivozi, să se trimită la subserisul oficiu protopopesc până la 18/31 Octomvre a. c. în Oradea-mare, având recurenții a se prezentă în vre-o Duminecă ori sârbătoare în sfânta biserică din Voivozi spre a-și arăta dexteritatea în cant și tipic. Cvinvenalul se pune în prospect numai după un serviciu de 5 ani neîntrerupt la aceasta școală. Contribuția după pământul învățătoresc o va solvi alesul.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Toma Pacala* protop. insp. școlar.

—□—

2—3

În senzul concluzului consistorial de sub nr. 1832 a. c. se escrie de nou concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare pentru următoarele parohii vacante în tractul Beiușului:

1. *Hidiș*, pământ parohial 8 holde, bir preoțesc prețuit în 140 cor. Stolele îndatinat și întregire dela stat.

2. *Cârpești mici*: 14 jugăre pământ, bir 8 cubule stolele și întregirea dotației 552 cor. 32 fil.

3. *Dobrești*: (bir preoțesc 156 cor. stolele și întregire dela stat conform coalei de fassiuone.

4. *Iencești cu filia Bivaci*: 3 jug. de pământ, bir câte o vică cucuruz, stole, și întregire 526 cor. 68 fil.

5. *Crancești*: 9 holde pământ; bir preoțesc ziua de lucru, stoale, și întregirea dotației dela stat.

6. *Dragoșeni*: pământ trei jugăre catastrale, bir 56 cor. stole, și întregire dela stat.

7. *Topa de jos*: 2 holde de pământ, bir 8 cubule stolele, și întregire 506 coroane.

8. *Luncasprie*: 6 jug. de pământ arător, 14 jug. pășune, bir preoțesc, ziua de lucru, stole și ajutor de stat conform celei de fassiuone, adecă 485 cor.

9. *Corbești*: casa parohială, 10 jug. de pământ bir preoțesc, ziua de lucru, stole și întregirea dela stat.

Se observă, că Dobrești e de clasa I, Iencești și Luncasprie de clasa II iar celelalte de clasa III.

Recurenții vor avea a-și trimite petițiunile conform Regulamentului în termenul prescris.

Beiuș, 17/30 Sept. 1907.

Comitetele parohiale.

În conțelegere cu: *Vasilie Papp* protoprezviter.

—□—

2-3

Pentru îndeplinirea postului de învățător dela școala confesională ort. română din Tărian (K Tarján) se escrie concurs cu termen de alegere pe 14/27 Oct., 1907. Emolumentele sunt: 1) În bani gata 230 cor.; 2) uzufructul alor 4½ jugh. pământ, prețuit în 180 cor.; 3) dela fie care casă cu pământ peste 2 holde cat. câte una măsură grâu de pâne sau 2 cor. 40 fil.; dela casă fără pământ câte una măsură cucuruz sfârmat sau 2 cor.; Prețul bucatelor în calcul mediu face 222 cor., 4) cortel cu grădină precum și stolele cantonale îndatinatela dela funcțiunile obveninde. Alesul va avea să provadă cantoratul în biserică și să conducă școala de repetiție fără altă remunerațiune.

Să observă că sarcinile publice după pământul ce beneficiază le va suporta alesul învățător. — Cei apți întru conducerea corului vor fi preferiți. —

Cvinqvenalul prescris la timpul său, să va acoperi din ajutorul ce să va cere dela stat. —

Dela recurenți să poștește, ca recurselē provăzute cu documentele prescrise în §-ul 61 din regulament și adresate com. parohial din Tărian, să le aștearnă subscrisului oficiu protopopeso în Oradea mare până

la 11/24 Octomvre a. c., iar până la termenul de alegere a-să prezela în vre-o Duminecă ori sărbătoare în s-ta biserică de acolo spre ași arată desteritatea în cant și tipic. —

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Toma Picala* protopop insp. școl.

—□—

3-3

➔ **Compactor român în Arad** ➔

Iustin Ardelean

Strada Weitzer János Nr. 13.

Execută grabnic și prompt
tot soiul de lucrări, atingătoare de a-
ceasta branșe.

Legătură fină și durabilă.

➔ **Prețuri moderate.** ➔

12

Tipografia diecezană,

Arad, strada Bathányi Nr. 2. Telefon pentru oraș și comitat: 266.

fiind arangiată după cerințele moderne își recomandă atelierul său executând orice lucrări atingătoare de această branșe, grabnic, lucrări cu gust, pe lângă cele mai moderate prețuri.

Comande se primesc și prin telefon.

„Janus” „institut de asigurare mutuală pe viață în Viena”
s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili,
este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață”
pentru Austro-Ungaria.

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

➔ **Premii eftine. Condiții de asigurare favorabile.** ➔

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani.
Asigurare gratuită pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment.

Starea de asigurare 111.000.000 cor. | **Averea institutului** 31.000.000 cor.

Sumele de asigurare plătite până acum 56.000.000 cor.

Informațiuni îndatoritoare dă:

==== **Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric** =====

==== Lerchengasse Nr. 17. (N-rul Telefonului: 422). =====

(12)